

Кочешков А. С.¹, Дорошенко В. С.²

(¹КПІ ім. Ігоря Сікорського»; ²ФТИМС НАН України, Київ)

ХУДОЖНЄ ЛИТВО В НТУУ «КПІ ім. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»:

ВИТОКИ ТА ПЕРШІ КРОКИ

E-mail: asko@ukr.net

Метал увійшов у повсякденне життя людства насамперед як засіб задоволення життєво важливих потреб: від примітивних знарядь праці та перших механізмів до витончених прикрас. Поява ранніх виробів із самородних сплавів припадає на розмити в часі межу кам'яного та мідного віків, що відповідає V–VI тисячоліттю до нашої ери. Цей період став фундаментом для подальшого розвитку металургії, де функціональність поступово почала поєднуватися з естетичним вираженням. Мистецтво перетворення металу на художню форму пройшло шлях від сакральних тотемів до складних архітектурних ансамблів, заклавши підвалини сучасної техно-художньої культури.

Серед семи найвідоміших шедеврів античного світу, визнаних чудесами світу, два об'єкти були видатними зразками художнього литва та скульптурної пластики. Першим із них є Колос Родоський – велична бронзова статуя бога Сонця Геліоса (Аполлона) заввишки 35 метрів, зведена у 292–280 роках до нашої ери та зруйнована потужним землетрусом у 224 році до нашої ери. Другим шедевром вважається дванадцятиметрова статуя Зевса Олімпійського роботи видатного скульптора Фідія (близько 430 року до нашої ери) в Олімпії. Це творіння, виконане з використанням золота, мармуру та слонової кістки, загинуло під час пожежі в Константинополі. Ці пам'ятки назавжди закарбували в історії технічну потужність античних ливарників та їхню здатність масштабувати красу в монументальних формах.

Світове мистецтво художнього литва має багатотисячолітню історію, яка простягається крізь епохи та цивілізації. Новий етап розвитку цього напряму в стінах Київської політехніки розпочався у 1994 році. Саме тоді за ініціативою декана тогочасного інженерно-фізичного факультету НТУУ «КПІ» професора

А. П. Сьомика та професора С. П. Дорошенка на кафедрі ливарного виробництва чорних та кольорових металів було започатковано спеціалізацію «Художнє і ювелірне литво». Це рішення стало важливим кроком до поєднання класичної інженерної підготовки з естетичними засадами ливарного мистецтва і дало змогу змістити суто промисловий акцент у творчий процес, де технологічний розрахунок слугує інструментом для реалізації художнього задуму.

Авторитет і популярність обраної спеціалізації з роками значно зміцнилися, що стало вагомим чинником у залученні творчо обдарованої молоді. Багато випускників сьогодні успішно реалізують свій потенціал на перетині технології з мистецтвом. Водночас зусиллями керівництва та колективу кафедри ливарного виробництва в історичній зоні Національного технічного університету було створено унікальний меморіальний простір. На території КПП встановлено вилиті в металі пам'ятники видатним ученим, які в різні роки працювали на викладацькій і науковій ниві [1, 2].

Виготовлена навчальними майстрами кафедри лита бронзова скульптура княгині Анни Ярославни, яка була королевою Франції у період 1051–1060 років, нині прикрашає передмістя Парижа (рис. 1).

Цей мистецький твір є не лише символом високої фахової майстерності ливарників НТУУ «КПІ», а й яскравим свідченням глибоких історико-культурних зв'язків між Україною та Європою. Встановлення такої значущої роботи за кордоном підкреслює міжнародне визнання школи художнього литва Київської політехніки та здатність її фахівців втілювати складні творчі задуми в металі на найвищому естетичному рівні.

а

б

Рисунок 1. Монументальна пластика в бронзі: а – колектив кафедри після завершення робіт над постаттю Анни Ярославни; б – урочисто встановлений пам'ятник Анні Київській у м. Санліс, Франція (автори проєкту – скульптори В. Зноба та М. Зноба, 2005 р.; репродукція з підручника [3, с. 42])

На ливарній ділянці КПП разом з відомими скульпторами (батьком і сином Знобами, О.П Скобліковим, Н. Баїлик, В. Бородай та інші), почав втілювати свої творчі задуми в металі молодий скульптор, а сьогодні знаний митець Олександр Сухоліт. На рис. 2 – 4 представлено його тематичні виливки з бронзи, які демонструють самобутній авторський стиль та глибоку філософську інтерпретацію сакральних образів.

Рисунок 2. Сюжетна композиція «Хрещення Господа нашого Ісуса Христа» (1997 р.): бронзове литво розміром 36×35 см [4]; відтворення виконано формувальником Д. В. Белановським та карбувальником А. С. Кочешковим

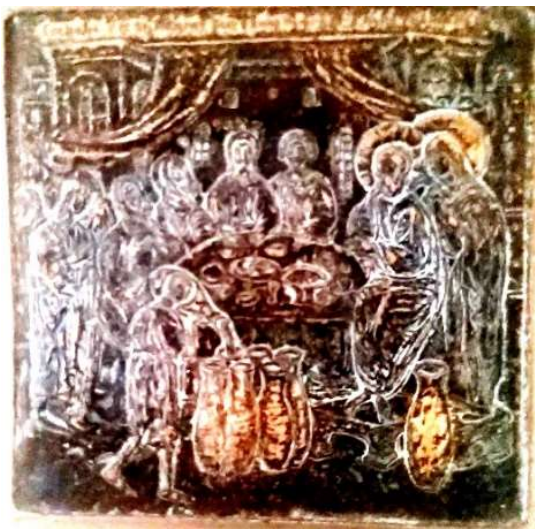

Рисунок 3. Камерна пластика «Шлюб у Кані Галілейській» (1997 р.): бронзовий оригінал 21×21 см [4]; копія у латуні, виготовлена майстрами Д. В. Белановським та А. С. Кочешковим

Рисунок 4. Бронзова ікона «Богоматір Троєручниця» (1996 р.): оригінальний виліток 25×25 см [4]; сучасна репліка 2024 року, створена творчим колективом у складі формувальників М. В. Кириленко, А. Т. Хоменко та карбувальника В. М. Благоверного

Поряд із монументальними проєктами, майстри та зацікавлені студенти кафедри активно опановували створення камерного кабінетного литва. Знаковою подією в житті підрозділу стало створення професором С. П. Дорошенком музею литва, де представлено його унікальну колекцію художньо-декоративних виливків (рис. 5).

Рисунок 5. Експозиційний простір музею художнього литва: а – фрагмент інтер'єру з тематичними розділами колекції; б – меморіальна лита табличка та взірці декоративного чавунного литва, які ілюструють багатство фактур

Ця експозиція, яку вчений збирав протягом усього свого життя, стала не лише окрасою кафедри, а й неоціненною наочною базою для навчання майбутніх фахівців, демонструючи розмаїття пластичних та технологічних можливостей металу. З часом колекція почала доповнюватись роботами дрібної пластики, що дозволяє простежити еволюцію технічних прийомів від традиційного чавунного литва до сучасних сплавів.

Низку прикладів художнього литва, виготовлених на кафедрі ливарного виробництва, показано на рис. 6–8. Ці роботи відображають сталість традицій вітчизняної сакральної пластики та високий рівень володіння техніками фінішного оброблення металу.

Рисунок 6. Репліка ікони «Святий Миколай Чудотворець»: бронза, художнє лиття з подальшим карбуванням (оригінал початку ХХ ст.); відтворено у 2000 р. майстрами М. В. Кириленком та В. М. Благоверним

Рисунок 7. Культова пластика «Богоматір з немовлям»: бронзове литво, карбування (за зразком кінця ХІХ ст.); копія 2000 р., 10×8 см, виконано М. В. Кириленком та В. М. Благоверним

Рисунок 8. Барельєфна композиція «Трійця»: художнє бронзове литво, що демонструє майстерність передачі об'єму та деталізації в металі

Посіяне колись зерно сьогодні виросло у сертифікаційну програму «Художнє та ювелірне литво», яка значною розширила пропозиції вільного вибору студентами нових навчальних дисциплін. Їх читають випускники спеціалізації кафедри попередніх років, викладаючи дизайн ювелірних та художніх виробів, комп'ютерне проєктування та моделювання литих виробів, композицію та художнє оброблення металів, контроль якості, металургію благородних металів, основи гемології, технології швидкого прототипування, а також функціональні матеріали та покриття.

За останні роки, попри загальні складнощі фінансування освіти, матеріальна база кафедри суттєво оновилася. Для виконання лабораторних робіт доступні сучасні комп'ютери в комплексі з 3D-принтерами для «виращування» моделей художньо-сувенірного спрямування із композицій, що витоплюються, а також трикоординатний верстат для виготовлення моделей з пінополістиролу, пластмас і дерева. Реалізація програми «Художнє та ювелірне литво» є якісним кроком у підготовці фахівців кафедри ливарного виробництва, що значною мірою розширює професійні можливості випускників.

Підсумовуючи шлях становлення художнього литва в Київській політехніці, можна стверджувати, що закладений фундамент виявився досить міцним і перспективним. Створення спеціалізованої школи не лише збагатило навчальний процес, а й перетворило університет на важливий осередок збереження та розвитку національних ливарних традицій.

Синтез фундаментальної науки та образотворчого мистецтва сьогодні виводить вітчизняне художнє лиття на принципово новий рівень, де кожен виріб – від тендітної кабінетної пластики до величного монумента в самому серці Європи – постає беззаперечним свідченням нерозривного зв'язку між інженерною майстерністю та одвічним прагненням людини до естетичної досконалості.

У сучасному технологічному просторі художнє та промислове литво фактично змагаються між собою в межах закономірного переходу до створення надскладних тонкостінних, легковагих і навіть ажурних чи каркасних металовиробів. Цей процес тяжіє до втілення біонічних конструкцій, в яких складність геометрії обмежується лише фантазією автора чи дизайнера [5, 6]. Подальший розвиток цього напряму вбачається у синергії класичних ливарних

методів із інноваційними адитивними технологіями, які суттєво змінюють методологію формоутворення та відкривають безмежні горизонти для творчої експресії нових поколінь майстрів-ливарників.

Література:

1. Історія литва у київському політехнічному: кафедрі ливарного виробництва НТУУ «КПІ» – 90 років / В. О. Косячков, В. А. Гнатуш, Р. В. Лютий, А. С. Кочешков. – К.: НТУУ «КПІ», 2015. –130 с.
2. Кочешков А. С. Художнє литво Київського політехнічного // Газета «Київський політехнік». – 2006. – № 33.
3. Дудар О. В., Гук О. І. Історія України: підруч. для 7 класу закладів загальної середньої освіти. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. – 160 с.
4. Сухоліт О. Ікона / О. Сухоліт: альбом. – К.: ООО «Атлант Ю ЕмСі». 2015. – 208 с.
5. Дорошенко В. С. Про гармонізацію конструкцій металовиробів із природою з метою заощадження металу // Світогляд. – 2017. – № 6. – С. 61-67.
6. Шинський О. Й., Калужний П. Б., Дорошенко В. С. Біонічний підхід до виготовлення литих легковагих металоконструкцій для будівництва споруд модульного типу // Процеси лиття, 2022. – № 4. – С. 53-64.

Кочешков А. С.¹, Дорошенко В. С.²

(¹КПІ ім. Ігоря Сікорського); ²ФТІМС НАН України, Київ)

ЛИВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

E-mail: asko@ukr.net

Мистецтво як специфічна форма суспільної свідомості та інструмент практичного пізнання світу історично охоплює будь-яку сферу діяльності, де результат досягається через творчий підхід та високу професійну майстерність. У широкому сенсі поняття «мистецтво» (від лат. *decorare* – прикрашати) є синонімом прекрасного та досконалого, що однаковою мірою стосується як